

Б. ОЛЕКСАНДРІВ

КОЛОКРУГ

по[зії

КОЛОКРУГ

BORYS OLEKSANDRIV

THE CIRCUIT

POEMS

diasporiana.org.ua

Published by the M. Orest Literary Institute

Munich

1972

БОРИС ОЛЕКСАНДРІВ

КОЛОКРУГ

ПОЕЗІЇ

Інститут Літератури ім. М. Ореста

Мюнхен

1972

Тираж 500 прим.

Мистецьке оформлення

М. Левицького

Printed by:

KIEV PRINTERS LTD. — 860 RICHMOND STREET WEST

TORONTO, ONTARIO

Ця збірка в основному включає вірші 1968-1971 років, але є в ній також деякі написані раніше: згублені, знайдені, або з деякими змінами відновлені з пам'яті.

Укладаючи збірку, я зауважив, що поза кількома віршами загальний тон її вийшов сумніший, ніж я того хотів би. Це — на сповідну користь критики, яка напевно не забариться зробити мені закид у песимізмі — сповідну тому, що в протипагу загально поширеній думці песимізм, як світогляд, нічим не гірший за оптимізм, особливо в галузі мистецької творчості. Ледве чи варт повторювати тут думку, що майже всі видатні твори мистецтва в сенсі світоглядомому — песимістичні. Я міг би бути більше стурбований, якби мені закинули нещирість (такого закиду повинен би боятись кожен мистець) — але можливість цього мало ймовірна, бо як тематикою, так і характером її інтерпретації, зібрані тут поезії не дають для цього підстав. Принаймні так мені здається.

Автор

*Тим, ким ми були і хто ми сьогодні —
завтра не будемо ніколи!*

Овідій

Ч А С

*День зачах у мареві смеркання.
Впала в море крапля. Тишина.
В безвісті космічного єднання
Ти одна —*

одна —

одна —

одна...

*Ти одна, людино. І печальний
Колокруг — і душ одвічний щем.
Тихо віє вітер проминальний
Яснооким нам, що проминем...*

ЧЕКАННЯ

А мій батько усе чекає,
Може станеться щось нежданне,
Неймовірне, але жаданне —
А мій батько усе чекає.

Він читає старі газети,
Бо газети приходять пізно.
Десь там грози гуркочуть грізно —
Він читає старі газети.

Що там, як там у ріднім краю?
Кажуть, літо було суворе,
Мабуть, буде ще більше горе —
Що там, як там у ріднім краю?

Батько має років багато,
Не вертатись йому додому.
Прикро бути отак самому —
Батько має років багато.

Сниться рідна земля старому,
Ясні води і тихі зорі.
Плачуть очі померклі в горі —
Сниться рідна земля старому.

І мій батько усе чекає,
Все читає старі газети.
Мчать у темінь страшну ракети —
А мій батько усе чекає...

НОВОРІЧНЕ

Зажурився на стінці Гойя,
Простеляється п'ятьма габою.
Що я винен, що ти не моя?
Що ти винна, що я не з тобою?

Темні штори спустили давно,
Тільки блимає вогник на розі.
Подивися в замерзле вікно —
Ні сліда, ні душі на дорозі.

І журби не притишує хміль,
Тільки в скронях вистукує гулко.
Та про тебе шумить заметіль
По лунких опустілих завулках.

З новим роком, єдина моя!
З новим щастям! — нехай і без щастя...
Засмутився на стінці Гойя
І його звеселити не вдається.

Я один. Я полин. Ні душі,
Тільки тіні та зорі довічні.
Тільки сніг. І папір. І вірші —
Непотрібні вірші новорічні.

КАМІНЬ

Каменя один приділ — лежати!

Вітрові один закон — лети!

Є. Плужник

А тепер і формул не знайдете,
Інші люди, помисли і дні.
Легко помилитися, поете,
Правила вживаючи земні.

З безвісті, що зорями гойдає,
З темної лункої висоти,
З місяця, де вітру не буває —
Каменю залежаний — лети!

НІЧ

Пам'ятаєш розбурхану ніч
І на шибах — морозяні квіти,
Як від місяця гостро, до віч,
Мерехтіли розгойдані віти?

Крижані нависали гілки,
Мов казкові, невидані перли.
Зупинились над нами віки
І яріючі зорі завмерли.

М'ягко, біло клубочився дим
В синє небо — ясне і печальне.
Все реальне здавалось чудним,
І звичайним — цілком нереальне.

Тільки сяйво — і гостра луна,
І у серці — теплінь життєдайна.
Ти здавалась мені неземна
І така несказанно звичайна.

Шаруділи цукристі сніги,
Розсипалися шастко під ноги.
Не ставало гіркої снаги
Добрести до кінця, до дороги.

Ноче, ноче — холодна, дзвінка,
 Зупинись, не приближуй поразку.
 Заморозь, збережи у віках
 Цю почату, не скінчену казку.

Понеси її в зорі, в світи,
 Хай на землі і води леліє.
 Буде легше під нею іти
 І комусь вона серце зігріє.

**

*Людино, глянь на світ і зрозумій, що
 ми манюсенькі-манюсенькі, і роковані на по-
 талу чомусь страшному і незбагненному. І
 нехай чуття твого єства і мого стане чут-
 тям згоди між нами, бо за ту кривду, що
 ми з'явилися на світ, ніхто не пожаліє нас
 і ніхто не буде покутувати, крім нас самих.*

Т. Осьмачка

Коли гнів спалахне
 і гарячі поширить зіниці, —
 Говори, говори... Я мовчу.
 Говори, говори.
 Пролетять поміж нами
 у вугіль оперені птиці
 Із протоптаних трав —
 догори, догори, догори...
 Ти заплачеш, я знаю,
 ти гірко, невтішно заплачеш.
 Упадуть твої сльози —
 і що з них ростиме — кукіль?
 Я піду, відійду... І усе ти
 інакше побачиш.
 Тільки лишиться щем.
 Тільки лишиться смуток і біль.

Буде знову трава.
Будуть зорі, і води, і квіти.
Так, як завжди було.
Тільки нас провихрить колокруг.
Ми сивіємо вже. Але все ж ми з тобою —
як діти,
Нерозумні, сліпі,
Серед темних проваль і яруг.
Повертається час.
І незгоєні спомини будить.
Чорні птиці летять.
Чорні птиці знялись догори.
Це звуглілі слова.
Але хто нас з тобою розсудить?
Хто і що? І за що?
Говори, говори, говори...

ЯК СКЛАДАТИ ВІРШІ

*Как делать стихи.
В. Маяковский*

Як складати вірші? — запитало біляве хлоп'я.
Як складати вірші? — запитало дівча яснооке.
Як складати вірші? — теж когось запитав би і я,
Тільки знають про це буйні вітри і небо високе.

Можна «делать стихи», безнастанно гнобити папір,
Групувати слова і низати рядок до рядочка —
Але мертві слова нічиїх не торкатимуть лір,
Тільки будуть густі, як на вітрі покинута бочка.

Вірш з'являється сам — наче біле вітрило майне,
Кришталева зоря, що високо над водами сяє.
Але вірш не прийде, коли серце поета нудне,
Шкода зібраних слів — бо тоді його просто немає.

Ніби є і нема. Ніби був — і розтанув у млі.
О, спішіть по сліду, між неони, перони і авта.
Чи догнати його на старій, велелюдній землі?
Він зорею горить у широких очах астронавта.

Ні, він є на землі. Хай ракети прострілюють світ —
Ось він кружить отут, поміж нами, під нами,
над нами,

Тільки б мати ключі до його невлотимих орбіт
І душевну глибіню, що відлунює рими і гами.

Як складати вірші — запитайте вночі вітерця.
Як творити пісні — запитайте звичайну сопілку.
Як любити життя — запитайте гарячі серця,
Кучеряву хмарину, що он зачепилась за гілку...

**

Знову ти. І криштальний вечір,
І холодних акацій шум.
Ти в хустину вгорнула плечі,
Потонула в мережах дум...

Думи, думи... Ясні зірничі,
Золотіють вони в очах.
Давні ночі — відсвіття криці,
Чорний ворон — прощальний птах.

Ти сьогодні така незвична.
 Довгі вії. Під ними — тїнь,
 Де, як лебідь, пливе велична
 Каравела твоїх видінь.

Не збулася жаданна казка,
 В зорі, в море пішла, сумна.
 Ти — остання моя поразка,
 Ти — осіння моя весна.

Що ж, без муки немає щастя,
 Без поразок — нудна мета.
 І мені, як святе причастя,
 Пелюсткові твої уста.

Ніжні пальці, ласкаві скроні,
 Тихі очі в овалі кіс...
 Простягаю тобі долоні
 І сміюся в тумані сліз.

Годі, серце! Навіщо знати
 Крайні межі останніх меж.
 Буде глухо воно ридати
 У печалі, як ти підеш.

У лункий, у криштальний вечір,
 Під холодних акацій шум...
 Ти в хустину вгорнула плечі,
 Потонула в мережах дум.

**
 *

Сині зорі — і небо без дна.
 І спізнілі гадки — на розвагу.
 Принеси мені келих вина,
 Щоб згасити цей смуток і спрагу.

Принеси і постав — і пройди,
 Чи лишися, та тільки — ні слова.
 Облітають осінні сади,
 Рахманіє зоря вечерова.

Що було, те було. І дарма
 Розважати, страждати, гадати.
 Поміж нами густішає тьма,
 Затирає і вчинки, і дати.

Десь у темряві б'ють дзигарі,
 Відчисляють віки по годині.
 Самота. Тільки стріли зорі
 Прошивають листи тополинні.

Принеси мені келих вина.
 Як поволі яріє крайнеба!
 Ми одні. Я один. Ти одна.
 І крім тебе нікого не треба.

НАЙКРАЩИЙ ВІРШ

Це був жарт, нерозважний жарт
(Признаюся тепер в душі).
У студентській газеті «Гарт»
Я побачив її вірші.

Під Шевченка, під Лесю... Так.
Під Сосюру. Гаї, маї...
Червоніли уста, наче мак,
Усміхалися очі її.

Я сказав, що, мовляв, незгірш —
(Часом ліпші ідуть в коші),
Що сама вона — кращий вірш,
Ніж можливі її вірші.

Дивна муза, кажу, твоя,
Не повірю її журбі.
Хай вже пишуть такі, як я,
Ім гризотно, а що тобі?

Це був жарт, нерозважний жарт.
Гнівом погляд її пашів.
Але більше в газеті «Гарт»
Я не бачив її віршів.

Походжала така сумна...
Та скінчилося все незгірш,
Бо, між іншим, тепер вона —
Мій найкращий, любимий вірш.

ЛИСТОНОША

Цей провулок глухим кутом
Упирається в огорожу.
Я до тебе прийду з листом,
Бо інакше прийти не можу.

Принесу цей тонкий пакет
І подзвоню. І буду ждати.
Чий майне за вікном силует,
Хто прийде, щоб листа прийняти?

Може ти, може він, може брат...
 Чи випадку збагнеш химеру?
 Я б віддав тобі серця шмат
 Замість цього шматка паперу.

Пломеніє у грудях жар,
 Так і жди — спалахне свавільно...
 Та я тільки простий поштар,
 Поштареві цього не вільно.

Ходить хмарою твій чоловік,
 Його погляд важкий бентежить.
 Він і в сні не стуляє повік,
 За тобою ревниво стежить.

Цей провулок глухим кутом
 Упирається в огорожу.
 Я до тебе прийду з листом,
 Бо інакше прийти не можу.

Я до тебе прийду з листом.
 Буде в ньому червона квітка.
 Ти здивуєшся: звідки, хто?
 Листоноша не знає, звідки...

МУДРЕЦЬ

Р. Маланчукові

«Мовчання — золото», — сказав якийсь мудрець.
 Який мудрець — не можу пригадати,
 Але боюсь, що думку цю сказати
 Він міг також із ліні, хай їй грець!

Колись він був прудкий, як горобець.
 Шугав, літав, учив голоти зграю
 («Я знаю, що нічого я не знаю»),
 А потім — трісь! — урвавсь його терпець.

І він замовк. Мовляв, яка різниця
 Чи шпак, чи грак — чи інша Божа птиця,
 «Мовчання — золото» — віднині мій девіз.

І без вагань у бочку він поліз,
 І там забув про друзів, про листи.
 Чи цей філософ, друже мій, не ти?

**

*Ні, весь я не умру...
Горацій*

Найгірше — це загинути безслідно.
От жив... помер... у яму... і кінець.
Прожив свій вік солідно чи негідно —
Він все одно згаса, мов каганець.

І байдуже — самотньо чи з почотом,
В квітках чи так в останню вийдеш путь.
Все промине. Майне коловоротом
І хуртовини слід твій заметуть...

Але коли зорею вогневою
Ти проіскрив життя своє земне,
Коли твій голос чуйною луною
Торкав серця — то він не промине.

Він перейде років глухі загати,
Минулих днів понуро-чорну тіль,
Щоб знов і знов дзвеніти і звучати
Крізь вітровійну сизу далечинь.

Найгірше — це загинути безслідно,
Ввійти у глину, вогку і руду...
Але в житті життя відбивши гідно,
Ти не помреш — вернешся по сліду!

ПОЕТ НА СОЛОВКАХ

*...пригадаю Дніпро і вмру.
Є. Плужник*

Ще день-два, може три — і ось тут закопають мене,
У одвічнім снігу, в цій холодній північній пустелі.
Рідний край, дальній спомин, востанне в очах

спалахне

І розіб'ється вщент, як літак, налетівши на скелі.

Знаю: смерти проваль неспромога ніде обійти —
Темні ями очиць від колиски чатують і стежать.
Та по волі чийй крізь хуртечі я мусів пройти,
Щоб померти отут? Мої кості сюди не належать!

Білі ночі пливуть, як привиддя з полярної тьми,
І північна зоря холодіє на вістрях багнетів.
Дніпре, батьку наш Дніпре, до вічного неба греми,
Чорне море збуди — Біле море ховас поетів!

Замерзають слова, відпадають крижано в сніги,
Замерзас душа — в цій пустелі нема порятунку.
І прощально горять крізь туман золоті береги,
Сині хвилі Дніпра, що у серці видзвонюють лунко...

1933

Матерям

Це остання хлібина, остання...
 Очі горем налиті вщерть.
 Батько й діти не їли зрання.
 Це остання хлібина, остання...
 Після неї — голодна смерть.

Плаче й крає, мов соломинку.
 Пильно дивиться діввора.
 — Тату, їжте ось цю шкуринку,
 Майте жалю до нас краплинку —
 Умирати вже вам пора...

Взяв шкуринку дідусь і плаче.
 І стареча рука тремтить...
 Сиве око, сліпе, незряче,
 Але серце його козаче,
 Б'ється рівно і хоче жить...

Стали кожному крихти в горлі,
 Спазми в горлі. Немає слів.
 А над хатою — клекіт орлій,
 А на вигоні — трупи чорні,
 Там, де саваном сніг білів...

**

От піду, побреду по сліду,
 Груди — вітрові, ноги — босі.
 По хвилястій стежині піду,
 Де чербець, і ромашки. і роси.
 Де невтомно ляцять цвіркуни,
 Де волошки, як очі ранку,
 Де чиїсь недомарені сни
 Колосками шумлять до світанку.
 Подивлюсь на сади, на село,
 На луги, де латаття й квіти.
 Сон, чи привид? Було — не було?
 Буде серце моє щеміти...

СТАРИЙ

Я вже дуже старий. Мої очі вже чітко не бачать.
У померклих зіницях димить, догоряє мій вік.
Десь не дуже здаля наді мною вже ворони кричуть,
Але я ще живий. Але я ще цілий чоловік.

Прошуміла весна. Продзвеніло цикадами літо.
Пахне прілістю осінь і в'яне пожовкла трава.
Чи прожив я свій вік, а чи був він примарою, мітом?
Хоче сонця й тепла посивіла моя голова.

Кажуть спокій, повага і мудрість приходять з літами
І вирізняють все: був ти воїн, поет, чи жебрак.
Пізня мудрість ота! Якби вчасно була вона з нами,
Свою путь життєву я пройшов би напевно не так.

Тихо падає лист. Ледве-ледве я шум його ловлю.
Це летять мої дні. І для них не прийде вороття.
Розказав би своє... Та до кого, до кого промовлю,
Коли кожен спішить, коли в кожного —
власне життя?

Буде знову зима. Забіліють засніжені віти.
Буде кості мої холодити морозна імла...
Буде прикро мені. Бо й старі потребують, як діти,
Трохи лагідних днів. Трохи справжньої ласки
й тепла.

Я вже дуже старий. Мої очі вже чітко не бачать.
У померклих зіницях димить, догоряє мій вік.
Десь не дуже здаля наді мною вже ворони кричуть,
Але я ще живий. Але я ще цілий чоловік.

**

*

Є. Чеханівській

Ваш лист, хороша Женю, нагадав
 Далекі дні завзяття і невтоми.
 І знову в пам'яті, як марево, постав
 Ясний, дзвінкий, замріяний Житомир —
 Чудове місто, де я побував
 На перехрестях юности моєї.
 Де я блукав, шукав, фантазував
 І не збувався певности тієї,
 Що все — найкраще в кращому з світів,
 Що вічно буде юність буревійна.
 А Тетерів ласкаво воркотів
 І нам не снилися ніякі дикі війни.
 Ваш лист — як ластівка з утрачених сторін,
 Як вогник пам'яті із того боку греблі.
 І ще такий, як серця дальній дзвін,
 Як голос Ваш, як Ваші руки теплі,
 Коли в своїх я вперше їх тримав,
 А очі сяяли, розіскрені і чорні...
 Ваш лист, хороша Женю, нагадав
 Далекі дні, минулі й неповторні.

**

*

Часом це відступає, мов хвиля від темної кручі.
 Ти відходиш у хвилі — і потім вертаєшся знов,
 Ударяєш прибоєм у сни мої темні, дрімучі,
 І вогонь блискавок неспокійну пронизує кров.
 І тоді мої сни, мої зважені думи — пропащі.
 Їх непевні разки у раптовому вирі гублю,
 І бреду через ніч, через вітер і сльоти і хащі,
 Через вирваний біль — щоб лише не сказати:
 люблю!

ПРОЩАННЯ З КНЯЗЕМ

(На смерть Євгена Маланюка, 16 лютого 1968 р.)

Обірвалася нить. Зупинилося серце козаче.
Тільки хмари і синь. І та сама гірка чужина.
А за милями миль, там, де степ вітровіями плаче,
Набрякає земля. Починається рання весна.

І гримить далина. Отривається з криги Синюха,
Виринається в степ, де легенди і скитські боги.
Припливає з висот, із незвіданих меж виднокруга,
Невпокорена тінь, щоб на рідні лягти береги...

Дні, вогні, переходи, походи, ісходи,
Сонцярі пожари — і серце поета, борця.
Із піднятим чолом, наче князь, він проходив негоди
Із пером і мечем — неухильно твердий до кінця.

Завершилася путь. Наче пісня — сувора і славна.
Відпливає поет — залишає хвалу і хулу.
І затужить, заплаче за ним Ярославна,
Україна заплаче на древнім козацькім валу...

СПОМИН ПРО ГОЛУБИНІЙ ГОМІН

Говори, моя горлице, говором
Із підгірного Гориня. Грай
Прогоптованим голосом, гомоном
Голубиних розгуляних зграй.

Говори у години голублені
В гомінливому гаю, в гурті,
Де гудуть, у гущавині згублені,
Голокорі грабини густі...

Говори, гомони мені гостею,
Гіркуваті гадки мої грій.
Хай загублену згоду погостимо
В голубиній гряді голубій.

**
*

Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув
 І розмоклий папір проковтнули вже риби зубасті.
 Наші зустрічі стали тепер і трудні, і нечасті.
 Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув.

Грає сонячний промінь на тихій вечірній воді
 І стає глибочінь золотисто-рожева, не синя.
 Відміняється все — тільки ти неодмінна рабиня.
 Грає сонячний промінь на тихій вечірній воді.

Як минає життя в колокружнім твоїм вітряку!
 В божевільні отій, де ти шиєш, переш і прасуєш.
 Де ти ніби німа. Де ти ніби живеш і не чуєш.
 Як минає життя в колокружнім твоїм вітряку.

Ну, прасуй. Випікай свою долю повільним вогнем.
 Буду я німувати, я теж, як і ти, приречений.
 Б'ється крилами в шиби, мов кається, вітер шалений.
 Ну, прасуй. Випікай свою долю повільним вогнем.

Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув
 І розмоклий папір проковтнули вже риби зубасті.
 Наші зустрічі стали тепер і трудні, і нечасті.
 Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув.

**
*

*Життя — це сон.
 Кальдерон де ля Барка*

Рано чи пізно це станеться,
 Рано чи пізно прийде.
 Ввічу сльоза затуманиться,
 Хтось дорогий відійде.

Хтось до безтями улюблений,
 Лагідний, свій — або ти.
 В плетиві долі загублений,
 Ти не дійдеш до мети.

Будеш ходити над річкою,
В темну дивитись глибінь.
Будеш восковою свічкою
Власну бентежити тінь.

Серце зневірою зраниться,
Згублених згуб не знайде.
Рано чи пізно це станеться,
Рано чи пізно прийде...

Годі, моя гіпохондріє!
Знаю, життя наше — сон,
Легка хмаринка над обрієм, —
Віщий сказав Кальдерон.

Вчися погожою дниною
Бачити небо ясне.
Світлою жити хвилиною,
Поки вона промине...

**

От би рушити в мандри, в хороші, у дальні краї,
Там, де води криштальні, де свіжістю віють гаї.

Залишити бетони, перони, дороги, мости —
По траві-мураві, по піску золотому брести...

Всі клопоти їдкі відігнати від себе, як дим,
Уявити себе як вітрило прудким, молодим.

Наче птиця, чи олень, що вбрід переходить ріку.
Уявити себе понад морем, на білім піску...

Все це легко і просто було б уявити мені,
Та не легко здійснити, сумна моя доленько, ні.

Так, як місячні блиски непевні на темній воді,
Так і я від коліски петляю свій шлях у біді.

В полі, в лісі, в роботі, у святі — куди не піду —
Все, як привид лукавий, снується мені по сліду.

Як стоногий павук, що невидимо сіті снує,
Так і лихо моє відітхнути мені не дає.

Так і будні мої — із крутою навалою справ.
Мабуть долю мою хтось лукавому в карти програв!

РОЗМОВА З ПАНОТЦЕМ ПРО КОХАННЯ

Ви кажете мені «Не пожадай».
Ласкавий отче, легко Вам казати.
А що, коли я вимучився вкрай,
А іншої не хоче серце знати?

А що, коли крізь ночі темний чад,
Крізь нетрі снів, як злива срібнотканна,
Лише одна, принада із принад,
Вона приходить, палко пожаданна?

Ласкавий отче! Мрій не зводить сон.
Які слова гойдає ночі барка!
І що якби, шануючи закон,
Та був замовк закоханий Петрарка?

ІЛЮЗОРНЕ

Мій прадід, кажуть, був садівником
В поміщиці Браницької. До світа
Підводивсь рано, спати йшов смерком,
Виводячи у люди мого діда.

Мій дід, підрісши, квітів не плекав,
А шпали й рейки клав на залізниці.
За сина дбав, і батько мій зростав,
Нових надій леліючи зірниці.

На схилі літ мій батько зрозумів,
Що час іде і все з дороги горне.
Що прадід, дід і сам він щось хотів,
Для чого справжня назва — ілюзорне.

Однак і я, за предками услід,
З надією на сина поглядаю.
Іди, мовляв, у кращий, ліпший світ,
Іди, твори. Хоча я добре знаю,

Як марно мало здійсниться в житті,
Які ми всі малі і неспроможні.
Куди не йди — змикаються путі,
Куди не глянь — ілюзії порожні.

БАНДУРИСТ

Г. Кигастому

Сивина — на скронях. Довгі брови — хмури.
 Рукавом широким тонкий гриф обняв.
 Вихорем пробігли пальці по бандурі
 І нежданно-тихо, сумно заспівав...

Половіли трави. Золотіло поле.
 Колихала пісню синя висота.
 Він виводив тужно: «Доле моя, доле,
 Не вернути знову молоді літа!»

Не вернути, батьку. Правда — не вернути.
 Все — красу і силу — темний час бере.
 Тільки пісня вічна. Тільки пісні — бути,
 Тільки наша дума з нами не помре.

РЕФЛЕКСІЇ В ОСІННЄ НАДВЕЧІР'Я,
ПІСЛЯ ГОСТИНИ В ДРУГА*Л. Гусакові*

Ну, гаразд. Пора уже й відходити —
 Синє небо охрою горить.
 Скільки ж дні-жалі свої скородити,
 За роками давніми тужить?

Промінці хитнулися за вербами,
 Золоті, мінливі... Ну, прощай!
 Володій розхитаними нервами
 І пиши, пиши — не забувай!

І сумного вечора світильники
 Потонули, згасли в темноті...
 Ми з тобою — наче ті вітрильники,
 Що вночі згубилися в путі.

Що тепер в чужій спинились гавані,
 Без керма прибившись, без мети.
 І хоча вітрила ще не зламані —
 Їм нема куди уже пливати...

І в грудях заскимвіло, забилося,
 Щось застлало очі, мов туман...
 Скільки ж, скільки? Скільки нас лишилося,
 Чудаків, останніх могікан?

Тих, кому стеги широкі маряться,
 Тих, які спалили назавжди
 Власну юнь — а час летить, не бариться,
 На швидкі приймає поїзди...

Хай летить. Не вперше нам відходити.
 Шлях широкий, стьожкою біжить.
 Зайво нам жалі свої скородити,
 За ділами давніми тужить.

КРЕДО

Верю светлым осенним улыбкам.
 А. Блок

Крізь падіння, і зльоти, й поразки,
 Крізь невіру, і святість, і гріх —
 Я шукав незбагненої казки,
 До якої немає доріг.

І непевний, вагальний, понурий —
 Не меткий на шляху до мети —
 Я щораз натикався на мури,
 Де здавалося легко пройти.

Та в запеклій, гіркій непокорі,
 Наче в схрещеній твердості лез —
 Вірю в сонце, і води, і зорі,
 У світанки на вітах берез.

**

Чи підеш ти зажурена в путь,
Як мене за село понесуть,
За село, де темніють хрести?

О, ніколи не плакала ти!
Не заплачеш ти, люба, й тепер,
Тільки скажеш, зітхнувши, «Помер!»

Щось ласкаве майне у очах.
Пролетить над могилою птах
І поволі поверне за гай.

Не чекай, не чекай, не чекай!
І не йди, опечалена, в путь,
Як мене за село понесуть...

Що було — те розвіється в пил,
Розпливється у димі кадил.
Подивися — темнішає гай.

Прощавай, назавжди прощавай.
Побажай мені зоряну путь,
Як мене через ніч повезуть...

БАТЬКИ

Ну, гаразд. Розставляймо великих по нішах,
Але все ж пам'ятаймо химерність років.
В певний вік — нам нема над батьків розумніших
І гарніших, і ліпших нема від батьків.

А коли підростаємо — ширшають далі
І новішою мудрістю повніяться дні.
І тоді вже батьки нам здаються відсталі.
А часами — кумедні, чи просто нудні.

Та минають роки — і якимись кругами
Повертають минуле, немов би нове.
Ми мужніємо теж — і стаємо батьками,
І з димами невизріла мудрість пливе...

А пізніше, як день наш і сонце на схилі,
А в очах і сивинах — наука життя,
Знов батьки нам здаються розумні і милі,
Тільки пізно — для них не прийде вороття!

І тоді — розставляємо любих по нішах
І вони нам ясніють у мряці років...
В певний вік — нам нема над батьків розумніших.
В кожен вік — нам рідніших нема від батьків.

**

Д. Н.

Кров твоя
 Була дуже червона, коли ти вмирав
 У долині дунайській, у тиші осінній.
 Кров твоя
 Пломенила від сонця на вогкій траві.
 Я безрадний, безмовний, один проти неба стояв,
 Вітер хмари гонив,
 Вітер листя зів'яле зривав.
 Кров твоя
 Була дуже червона, коли ти вмирав
 У долині дунайській, у тиші вечірній...
 Скільки днів,
 Скільки років минуло, як ти відійшов,
 Не сказавши ні слова, дочасно і марно.
 Кров твою
 Увібрала, всмоктала чужинна земля.
 Це вона — пламеніє розквітлими маками знов.
 Вічний спомин снує.
 Вічний смуток над нивами в'є.
 Кров твоя
 Була дуже червона, коли ти вмирав
 У долині дунайській, у тиші осінній...

**

Кілька кроків, і стежка, і ти,
 Де берези і верби плакучі.
 Та не можу до тебе прийти —
 Так, немов би яруги і кручі,

Так, немов би я взятий у бран
 І навмисне відведений далі.
 І стоїть поміж нами паркан,
 Як турецькі загострені палі.

І тепер нас чатують незгірш,
 Ніж городник чатує морозу.
 Тож прийми цей зажурений вірш,
 Заховай у важку свою косу.

Поки темний полон промине,
 Поки доля нам долю пробудить.
 Бо тепер нас ніхто не збагне
 І від серця ніхто не посудить.

НА СМЕРТЬ АВТОМЕХАНІКА

Вчора він поправляв мені авто
І сміявся, увесь у мазуті.
А сьогодні його прим'ято —
Впали балки, в залізо куті.

Прилетів амбулянс, вхопили...
Амбулянсові що? Не вперше.
Знавісніло сирени вили...
«Як механік? Живий? Не вмер ще?»

Розступіться. Розходьтесь, люди.
Подивіться в газеті завтра.
Більш механіка тут не буде —
Не привозьте в направу авта.

Не привозьте. Кінець напрямі.
Січень пісню зловіщу грає.
Дуже просто. Коротка справа:
Був механік — і от немає.

НА СМЕРТЬ ПОЕТА

Чия вина? Ти жив не знати як.
Коротав дні бездолні і самотні.
І щось писав, незбагнений дивак,
І щось горлав до темної безодні...

Твоя вина. Чи ти б, скажім, не міг
Так як оті, які за себе дбають?
Не дбав. Не міг. І ось, згорнувши сніг,
У мерзлоті діру тобі довбають...

Моя вина. Моя гірка печаль.
Усіх вина — але й вини немає.
Замкнувся круг. І тільки пізній жаль,
Як чорна шаль, над білим світом має...

НАД МОРЕМ

Дружині

Береги твоїх мрій
 Замикаються — вузчі, темніші.
 Ударяє прибій
 В прибережні затоки і ніші.

Ти над морем сидиш,
 Босі ноги торкаються хвилі.
 Мов осінній комиш,
 Твої плечі печально похилі.

Не журись, примирись —
 Ще в житті нам багато не вдасться.
 І тепер, і колись —
 Що ми ближче, то далі від щастя.

Запах моря гіркий
 Несподіваних бризків навала.
 Певно я не такий,
 Як мене ти у мріях бажала.

Нитку-думу сную:
 Ну, а море, а хвилі, а бризки?
 Кожен долю свою
 І долю приймає з коліски.

Не стикатись ні з ким —
 Це як хвилям не битися з молотом.
 Добре бути гнучким,
 Та не добре стелитися долом.

Ти над морем сидиш,
 Босі ноги торкаються хвилі.
 Мов осінній комиш,
 Твої плечі печально похилі.

Це дарма, це дарма:
 Колокругу спинити не можна.
 Кожна доля — сама,
 Як стеблина під бурею, кожна.

Жалем серця не край,
 Протягни мені руки з-над моря.
 Менше горе віддай —
 Не бери собі більшого горя.

**

*Ходить осінь у лузі...
П. Тичина*

Все це скорше прийде, ніж здається.
Одсіяє і скінчиться день.
Сумно промінь косий відіб'ється
На брунатній корі черешень;

Позолотою бризне по полю
На осіннє потемрене тло
І погасне. І чітко до болю
Ти відчуєш, що все відійшло;

І ця осінь, некликана, рання,
Ця журлива притишеність рік —
Мов примарні човни сподівання,
Що хитнулись — і зникли навек...

СПОМИН

Довгі вії. Ліхтар за плечима.
Реклямові вогні голубі,
Ти мене просвердлила очима,
Посміхнулась — і зникла в юрбі.

Промайнула. І більше ніколи
Не зоріли ні очі, ні сміх.
Тільки спомини душу кололи,
Неспокійні і звабні, як гріх.

Тільки синю, зірчасту фіранку
Колихали вітрильники снів.
І не знати, навіщо до ранку
Проти неба ліхтар паленів.

І не знати, навіщо до стінки,
Ніби зляканий, тягся ліхтар.
А холодні, срібlistі сніжинки
Умирали, спадаючи з хмар.

НЕМОЖЛИВІСТЬ

Ти постукала в темне вікно.
 Хмурий вечір. І вітер. І злива.
 Я тебе вже не бачив давно.
 Ти постукала в мокре вікно.
 Ти? Чи справді це ти? Неможливо.

Що ж, заходь. От година лиха,
 Ця година, так довго жаданна!
 Що ж тепер? Не боїшся гріха?
 То заходь. Ця хатина суха,
 Королево моя довгожданна!

Мокрі вії. І коси. І плащ.
 І в покорі похилені плечі.
 А в очах — ніби сміх, ніби плач...
 «Може я не до речі, пробач...»
 Ти до речі, до речі, до речі!

«Знаєш, сталось... Прогнав чоловік,
 І тепер мимоволі я вільна...»
 Дві сльозини з-під темних повік.
 (Ну й нікчема він, твій чоловік!)
 Але втіха згасала повільно...

Мов сновиддя на фоні вікна,
 Де гойдалася смуга ліхтарна.
 От і сталось... Невже це вона?
 (Щось у серці спускалось до дна)
 Квола, мокра — і ніби й негарна...

На потемрені шиби дивлюсь
 І малюються рами, мов грати.
 Може я від журби захлинусь,
 Але як же сказати? — Боюсь! —
 Те, що треба, що треба сказати!

Ну і вечір! Сльота і сльота,
 Вітровії, і темінь, і злива.
 Ти немов би і та, і не та...
 (Як нещадно минають літа!)
 А здається любив... Неможливо!

ЯК СКАЗАТИ ТОБІ...

А у тебе вже зморшки,
 помітніші зморшки щодень
 Біля синіх очей, що для мене
 всміхались роками.
 Як сказати тобі, що уже —
 від зеніту наш день,
 Що вже мало пісень, і що довшають
 тіні за нами?

Як сказати тобі, що ти знаєш,
 єдина, й сама,
 Що ти знаєш сама, і слова —
 надокучливі кліші.
 Тільки зрідка в очах помайне
 в тебе туга німа
 На хвилинку, на мить — і тоді вони
 ще ласкавіші.

Як сказати тобі, що для тебе я
 трави стелю,
 В пісні золото ллю, наші будні
 прикрашую в шати?
 Як сказати тобі, що тебе я
 незмінно люблю,
 Як сказати тобі, що не треба
 нічого казати?

СПІЗНІЛЕ

За життя — ти чимало мені докучала.
 Многомовних зітхань, дорікань неперейдений ліс,
 Нерозвіяний чад... І одначе, коли ти вмирала —
 Сонце меркло в очах, розпливалися зорі від сліз.

За життя — ще й нераз — я твої відсторонював
 руки,
 Потонулий в собі, чи задивлений в дальню мету,
 Недосягну зорю... А тепер, у хвилину розлуки,
 Що б я дав, що б я дав, щоб затримати їх теплоту!

За життя — я не знав, не питав, чи мене ти любила.
 Що було, те було. Вирувало, як море між скель...
 А тепер ти ідеш. О, якби ж то, якби моя сила —
 Я б тебе не пустив, я замкнув би останній щабель!

ЕМІГРАНТ

*Я вернувся до тебе, вітчизно моя...
 М. Орест*

Вже зима, вже зима.
 Ні стеблини нема на лану.
 Тихо падає сніг,
 покриває мою сивину...

Як давно, як давно —
 босоногим хлоп'ям серед нив —
 Ось по цих доріжках,
 по зеленому лузі ходив!

А тепер — скільки літ! —
 із-за моря вернувся сюди,
 Молодих моїх днів
 пошукати зниклі сліди.

Все інакше тепер —
 стали іншими села й поля,
 Але обрії ті ж —
 віє тугою рідна земля.

І в притихлих полях —
 все ті самі сухі полині,
 Гірко пахнуть здаля,
 мов нагадують юність мені.

І так само згори —
 на гринджолах-санках дівтора,
 І бабусі в хустках,
 що з водою ідуть до двора.

Вже зима, вже зима...
 І ставок під снігами зачах.
 Буду мовчки іти
 по сріблистих оцих килимах.

Буду слюзи ронить,
 буде вітер сніжинки мести.
 Молодих моїх днів
 не знайти, не знайти, не знайти...

БЕРЕЗЕНЬ

Ще одна заметіль — але сонячні стріли прорвались.
 Білу шапку покори скидає пробуджений сад.
 Так війнуло весною, що знову мені пригадались
 Наші верби над ставом — і плеса левад...

Це вже березень, березень — сніг осідає цукристий
 І брунатний хідник від веселого сонця прочах...
 І новий небосхил — по-весняному світлий
 і чистий —
 У зіницях твоїх, у твоїх прояснілих очах...

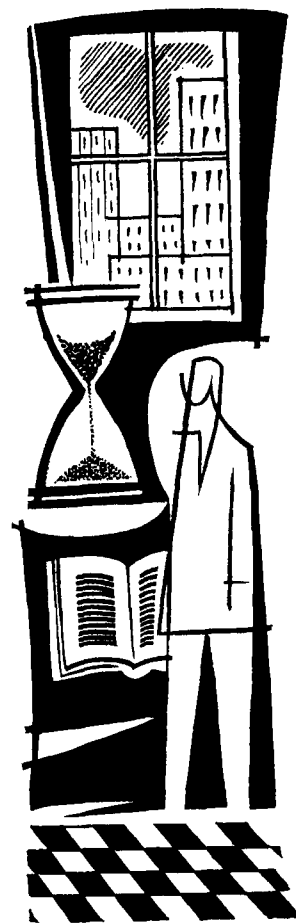
**

За минулим сльози не проллю.
Хай відходить, пекуче, як сірка.
І на пізнє твоє «не люблю»
Посміхнуся вибачливо-гірко.

Бо даремно, ступивши на грань,
Докоряти перейде́м площам.
У житті не минути прощань —
Нечеканних прощань з найдорожчим.

Не pomoже невжитий квиток,
Не pomoже, що серцем я чистий. —
До веселих, до синіх заток,
Вже я знаю, мені не доплисти.

Не ступати на стьожки доріг,
Що у мареві куряться злотньо.
Буде грудень, і мряка, і сніг,
І назавжди, назавжди самотньо.

З ШПИТАЛЬНИХ ВІРШІВ

Світе єдиний!
Є. Плужник

**
*

Якщо одного дня ти не прийдеш
До друга, матері, до дівчини чи жінки, —
Якщо тяжких повік не розімкнеш
На сонця блиск, на прозелень барвінку, —
Якщо в очах не гратиме ромен,
Ні неба даль, ні нив широкі гони, —
Ти відійшов. Якийсь страшний човен
Тебе несе по хвилях Ахерону.

Ти відійшов. Але — лишився світ
І в світі тім лишились інші люди.
Лишився гай, і сонце серед віт,
І неба синь, і хмар широкі груди.
Лишилось все більш-менш як і було,
Зі сміхом, горем, щастям і бідую.
Добро і лихо. Лагідність і зло.
І навіть, може, смуток за тобою...

**

День сьогодні такий понурий.
 Потемніли дахи навколо.
 Десь тепер, крізь тунельні мури,
 Їде Лесик малий до школи.

Що він думає, мій хороший?
 В нього справи свої, дитячі.
 Може й добре йому — а може
 Його серце так само плаче?

Бо ж відомо: в лікарні тато.
 Невідомо, чому ще бути.
 У дитини — думок багато,
 Неможливо її збагнути.

ВНОЧІ, КОЛИ У ШПИТАЛІ НЕ СПИТЬСЯ...

Синє небо.
 Золочений гай.
 Червільковий осінній розмай.
 Засинай...
 Засинай...
 Засинай...
 У розгойданий сон западай.
 Промайнуть у степах
 Крилиці.
 Станеш ясен
 На темнім лиці.
 Журавлі
 І тополі в полях...
 Десь у мареві стелиться шлях.
 Синє небо,
 Осінній розмай.
 Засинай...
 Засинай...
 Засинай...

**

Не те що біль, чи жаль, або тривога,
 Чи непотрібні марення вві сні, —
 А просто так, замкнулася дорога,
 І ось — лежи в палатній тишині.

Лежи, нудьгуй і думай тужні думи.
 Он і сусід гіркі думки снує...
 Вікно. Плякат. Малюнок Монтезуми.
 Лежи, мовчи — у кожного свос.

**

Дружині

За все, за все, за все тобі я вдячний.
 І ось тепер — з шпитального вікна —
 Дивлюсь на світ, на шлях осінньо-мрячний,
 І думаю, і бачу: ти одна —

Ось там спішиш в ранковій прохолоді,
 В гудках машин, з турботою в очах,
 І смуткові своєму кажеш «годі»,
 Що десь в душі, на самім дні, зачах.

За все, за все, за все тобі я вдячний.
 Все яось бачиться тепер мені ясніш.
 І тільки б міг — відразу б, необачний,
 Я б поспішив назустріч, босоніж...

П Е Р Е К Л А Д И

**

(З Ів. Буніна)

Це було в лихоліття, що тисло шалено.
Дні в розлуці текли, я, мов мертвий, блукав;
Я коня в надвечір'я сідлав,
На безлюдді підносячи ногу в стремено.

На горі мене темрява поля стрічала.
Десь у невидь, до сходу, летів я конем —
І пустельністю ніч огортала мене
І, схиливши колосся, мовчала.

І, мовчанню покірний, я тихо схилявся
На луку головою. Й без думки глядів
На притоптаний пил і в душі холодів,
І в холодній журбі забувався.

НІЧ

(З Ів. Буніна)

Ніч іде — і темніє
 Падолисту багрець...
 Прохолодою віє
 По полях вітерець.

День був довгий, томливий...
 Чайка ночі пливе
 В синій місячній зливі
 І до спокою зве.

Тихо срібне весельце
 Їй позначає путь...
 Спи-засни, моє серце!
 Відпочинь... І забудь.

УРИВОК

(З Ів. Буніна)

З вікна я бачу хмар важкі вали,
 Холодні, білосніжні, як зимою,
 І ясність неба, вогко-голубого.
 Осінній південь світлий, і на північ
 Відходять хмари. Клени золоті
 І молоді березки біля ганку
 Цяткують небо листям негустим,
 І кришталем на них блищать льодинки,
 Що, танучи, спадають. А за домом
 Бушує вітер... Двері на балкон
 Уже давно заліплені на зиму,
 Подвійні рами, знов нагріто печі —

Все вберігає ветхий дім від хуги,
 А по саду скимлить-гуляє вітер
 І, листя замітаючи в алеях,
 Гуде в старих березах... Ясний день,
 Не холодно — та сніг вже недалеко.

Я часто згадую південну нашу осінь...
 Тепер на Чорнім морі невгамовно
 Вирують бурі: тьмянний блиск від сонця,
 Скелястий берег, з'ярений прибіій
 І на хребтах валів сліпуча піна...
 Ти пам'ятаєш, берег огорнувся
 Її білястим поясом легким?
 Бувало, ми мчимо до хвиль зі скелі,
 Пожадно вітер ловимо. Він радо
 Разить бадьорістю і вогкістю води:
 Зриває бризки з шумного прибою,
 Вологим пилом сіється в повітрі
 І сніжних чайок носить в вишині.
 Ми в шумі хвиль гукаємо йому,
 Він валить з ніг і заглушає голос,
 А нам і легко й весело, мов птахам...

Все це нам сном ввижається тепер.

**

(З Ол. Блока)

Вона прийшла з морозу,
 Розчервоніла,
 Наповнила кімнату
 Ароматом повітря й парфумів,
 Дзвінким голосом
 І зовсім неуважливою до занять
 Балаканиною.

Вона негайно скинула на підлогу
 Грубий зошит художнього журналу,
 І відразу ж стало здаватись,
 Що в моїй великій кімнаті
 Так мало місця.

Це було якось трохи досадно
 І недоречно.
 Врешті, вона захотіла,
 Щоб я вголос читав їй «Макбета».

Ледве дійшовши до пухирів землі,
 Про які я не можу читати без хвилювання,
 Я помітив, що вона теж хвилюється
 Й пильно дивиться у вікно.
 Виявилось, що великий рябий кіт
 Чіпко тягнеться по краю даху,
 Підкрадаючись до голубів, що цілуються.
 Я розсердився більш за все на те,
 Що цілувалися не ми, а голуби
 І що минули часи Паольо і Франчески.

3 «ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИХ ПІСЕНЬ»

(За М. Кузьміним)

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
 Всі ми чотири любили, і всі мали інші «тому, що»:
 Одна любила тому, що так батько і мати веліли.
 Друга любила тому, що любовник її був багатий,
 Третя любила тому, що він був знаменитий
художник,

А я любила тому, що я полюбила.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
 Всі ми чотири бажали, і всі мали різні бажання:
 Одна бажала виховувати дітей і варити кашу,
 Друга бажала одягати щодня нову сукню,
 Третя бажала, щоб про неї всі говорили,
 А я бажала любити і бути любимою.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
 Всі чотири ми розлюбили, та всі мали різні причини:
 Одна розлюбила тому, що чоловік її вмер.
 Друга розлюбила тому, що любовник її розорився,
 Третя розлюбила тому, що художник її покинув,
 А я розлюбила тому, що розлюбила.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
 А може нас було не чотири, а п'ять?

ЮВІЛЕЙНЕ

(З Гашіда Ансарі)

Двадцять восьмого липня зоря спалахнула над нами.
 Двадцять восьмого липня ударило в синій тимпан.
 І тоді ти прийшла, обвила мою шию руками,
 І ми впали в крутіж, у блакитно-рожевий туман.

З того часу донині я ходжу у цьому тумані,
 У п'янокому підсонні, де наша любов розцвіта.
 І ясніють мені, і зорять твої очі кохані,
 І крізь вітер шепочуть твої пелюсткові уста.

Я чекав тебе довго в тасмній журбі, в неспокої.
 Та сумні горизонти змикала сивіюча мла.
 Я хотів лиш тебе. Я хотів неодмінно такої.
 А тебе не було. О, чому ти так пізно прийшла?

Підійди. Обійми. Поклади мені руки на плечі.
 Буде любо в саду, хоч у ньому й нема солов'я.
 Хай кружляє земля, хай шумить у скаженій
хуртечі —

Ми сьогодні удвох.

Ти моя,

ти моя,

ти моя!

ЛИСТ
(З Антоні Гекта)

Я хотів би вгадати,
Що в вас нині в думках; припускаю,
Що напевно не я.
Але крокус піднявся, і жайворон — як гамувати
Оцю кров, яка знає, що знає,
Що говорить до себе всю ніч, наче море, що грає
й сія.

І говорить, звичайно, про вас.
На світанку, коли океан ловить в невід поранні
вогні,

Сонце ставить хитливі ступні
На цю зливу люстер — кров теплішає враз,
Иде крізь ночі арабські свої,
Ваше ім'я вторить десь у серці, в тремкій глибині.

Ви, звичайно, неназвані бути повинні.
Та гаразд, хай вам буде відомо, я вдіяв, що міг,
Так, як певно зробили і ви.
Інші зв'язані з нами, тендітні й невинні,
Ті, що їхні імена... Чи згадують їх?
Непотрібно... Єдина, ця глиб синяви,

Цей дзеркальний, освітлений сплав...
Пам'ятаєте, якось моїм хлопчикам
Ви принесли дві пташки, вовняних дроздів.
Вчора старший знайшов їх — і вас пригадав.
Повернулись в минуле дороги рокам
Виром хвилі — я став, не знаходячи слів.

Більш не маю про що повісти.
Мої будні звичайні, роблю, що в спроможі,
Так немов би впокорений знов.
Тільки це негаразд — проти серця зболілого йти,
Проти хвилі пливти, і в ненадлій тривозі
Не зважати на власну бентежно пульсуючу кров.

Я ДО ТЕБЕ
(З Аластера Ріда)

Літо геть збронзовіло, а з ним
відійшли наші мандри в околицях.
Подивімось як справи тепер.
Он хатина скрапає в мароккськiм дощі.
Млин, як привид, в зеленій французькій рівнині.
Береги опустіли — одна лише рінь.
Та одначе в садах, в перехрестях стежок,
ми спимо, сперечаємось, сваримось, миримось знов.
догоджаючи серцю.

А тепер, коли море темніє на зиму,
я далеко, і ти далеко
(рідний дім іще далі, ніж ми),
напиши мені довгий лист,
ніби з дому.

Напиши про засніжену ніч
і про те, як би вдвох ми сиділи при вогнищі.
чули псів завивання у сні, чули гуски
сичання в стодолі, чули тупіт копит до двора.
Розкажи як вирує вода, і як трави
стелять коси в ріку.
Напиши про погоду.

Може
лист через воду,
щось як це, але ліпше,
нам приблизив би дому
зі світу.

Напиши, я приїду.

ЧЕКАННЯ

(З Самара Аттара)

Ми стояли у трансі під брамами міста
і ми стукали раз
і ми стукали двічі.

Нам сказали, що ти будеш там
непомітний між брам і між стін.
Але ніч все тяглася густа ніби ліс
ми стояли надворі
безсилі

і все стукали — знову і знову.
О, якби лиш ці брами відкрились!

Надійшли вояки і розштотхали нас
нагаями дошкульно пережучи спини.
але ми залишились
ану ж ти війнеш
із-за брам із-за стін.

Не лишилося місця, ні кутика
де не був би карбований знак —
твое вславлене ім'я.

Та коли ми вдивлялися в стіни
твое ім'я було вже змінене,
ми грозили й кричали,
а солдати сміялись.

Ми не чули нічого
навіть власних своїх голосів.

Ми осліпли до всього
навіть власних облич.
Горе з нами...

Безталанні наївні глупці, ми стояли
біля брам свого бувшого міста
і все стукали марно.

Чи ти вийдеш в коші
повнім яблук з Дамаску
і даси нашим хирим дітям
дрібку їжі, чи молока?

Вже сади наші зібрані іншими.

Ми безсилі, і марно
насадили цитрин, помаранчів,
яких нам не чавити чи їсти.

Інші ті припливли в човні
розтерзали врожай і розграбили овочі,
нам не сила було подолати грабіжників
ми у розпачі бились об стіни
і кривавили лица.

Ми гадали, що ти якось з'явишся,
прикотившись з кошика чи
привійнувши з домашнього вогнища.

Але ти не з'явивсь.

День і ніч наші вікна були відчинені.

Наступила зима, і весна.

Прийшло літо, і осінь.

Але ти не з'явивсь.

Ми не вибрані люди,
а просто нікчемні глупці.

Горе з нами всіма...

Ось ми тут.

Може ти ще прийдеш
з-за тих стін.

ПОЯСНЕННЯ ЛЮБОВИ

(З Карла Сандборга)

Є межа, де любов починається, і межа,
де любові кінець.

Є поєднання рук, що вневажнює
всі словники.

Є очей такий погляд пекучий, як нутро
Бетлеємської печі,
як зелене палахкотіння ацитиленового пальника.

Є окремі ласкаві звертання, повнозначні
як вигин ріки Міссісіпі.

Руки, очі, звертання — з них робить любов
побоевища й праці місця.

Є такі черевики, які узуває любов, щоб прихід її
був містерія.

Є сигнали тривоги, їх любов посилає — і коштів
не рахує ніхто, щойно потім, колись.

Є поняття любов — на всіх мовах —
та чи є де мудріше, ніж це:

Є межа, де любов починається, і межа
де любові кінець — і любов не питає нічого.

БІОГРАФІЧНІ НОТАТКИ ДО ПЕРЕКЛАДІВ

Бунін, Іван Олексійович — російський новеліст і поет-лірик, життя і творчість якого в значній мірі зв'язані з Україною. Народився 1870 року у Воронежі. Деякий час жив у Харкові, Полтаві й Одесі. Виявляв велике зацікавлення творчістю Т. Шевченка та "Словом о полку Ігореві". Автор реалістичних оповідань з життя дореволюційного селянства ("Деревня", "Суходол", "Лица") та пізніше написаних прозових творів "Господин из Сан-Франциско", "Темные аллеи", "Митина любовь", "Жизнь Арсеньева", "О Чехове" та ін. 1933 р. одержав нагороду Нобеля. Жовтневу революцію сприйняв вороже, виїхав за кордон і жив у Франції. Збірки поезій: "Под открытым небом" (1898) та "Листопад" (1901). Перекладав Байрона ("Каїн"), Лонгфелло ("Пісня про Гайявату"), Теннісона та ін. Помер 1953 р.

Блок, Олександр Олександрович — російський поет-символіст. Народився 1880 року в Петербурзі. 1904 р. опублікував збірку віршів "Стихи о прекрасной даме", що принесла йому загальне визнання. Пробував сил також в драматургії, але без особливого успіху. Вірші Блока відзначаються свіжістю образів, оригінальністю тематики та елегантною вишуканістю мови. Жовтневу революцію привітав поемою "Двенадцать", що дала йому титул "барда революції", але фактично засвідчила початок його творчого занепаду. Видав декілька збірок віршів. Помер 1921 р.

Кузьмін, Михайло Олексійович — російський поет і композитор, представник групи "акмеїстів", до якої належали також Анна Ахматова, Н. Гумільов, С. Городе-

цький та ін. Народився 1875 року в Ярославлі, вчився в Петербурзькій консерваторії. Співробітничав у журналах "Аполлон", "Весы", "Золотое руно". 1908 р. видав збірку віршів "Сети". Після Жовтневої революції працював переважно як перекладач. Помер 1936 р.

Ансарі, Гашід — маловідомий іранський поет другої половини 14-го віку, автор нечисленних, але досконалих формою поезій — переважно любовної лірики.

Гехт, Антоні (Anthony Hecht) — сучасний американський поет, народився 1923 року в Нью-Йорку, де постійно мешкає. Викладає літературу в одному з нью-йоркських коледжів. Збірки: "A Summoning of Stones", "The Seven Deadly Sins", "The Hard Hours" та інші. Перекладає з німецьких і французьких поетів. Неодноразово нагороджуваний літературними преміями в ділянці поезії.

Рід, Аластер (Alastair Reid) — сучасний американський поет, народився 1926 року у Вітгорні (Шотландія). Кілька років викладав літературу в одному з американських коледжів, тепер працює як постійний співробітник журналу "New Yorker". Живе в Барселоні (Іспанія). Збірки: "To Lighten My House", "I Will Tell You of a Town", "Fairwater", "Allth", "Once Dice Trice", "Supposing", "Passwords" та інші. Багато подорожує.

Аттар, Самар — сучасний арабський поет, родом, правдоподібно, з Палестини. Переклад його "Чекання" зроблено за англійською версією канадської поетеси Гвендолин МекЮвен (збірка "The Armies of the Moon", 1972).

Сандборг, Карл (Carl Sandburg) — американський поет, історик і фольклорист, син шведського емігранта. Народ. 1878 р. в штаті Іллінойс. В молоді роки працював робітником на фермі, мулярем, тощо. Видав декілька збірок поезій, головніші з яких: "Chicago poems", "Cornhuskers", "Smoke and Steel", "Slabs of the Sunburnt West", "Good morning, America", "The People, Yes". Автор кількатоомової біографії Лінкольна та збірника американських народних пісень "The American Songbag". Помер 1967 року.

**ЛІТЕРАТУРНА КРИТИКА ПРО "МОЇ ДНІ" ТА "ТУГУ
ЗА СОНЦЕМ" Б. ОЛЕКСАНДРОВА**

"У віршах Олександрова є чимало свіжих і оригінальних образів... Збірці властива безперечна поетична культура, лірична співучість, багатство поетичного словника, продуманий вибір лексики... В його перекладах кожен з чужомовних поетів зберігає свою індивідуальність, не зважаючи навіть на те, що в кожному вірші є й трохи самого Олександрова — бо інакше й не може бути... Усі вони [переклади] зроблені на високому мистецькому рівні".

В. Сварог

"Вірш його плинний, мелодійний, музичний, плеться, як потічок, не знаючи загат. Може не буде перебільшенням сказати, що він є наймелодійнішим з наших поетів, бо ту легкість, крилатість вірша знайдемо хіба в Сосюри. Ті вірші так і просяться на музику"...

Ю. Клен

"Лірична обдарованість автора незаперечна. Він уміє схопити ледве відчутний настрій, він легко й плавно володіє канонічним післяромантичним віршем, він часом добре композиційно будує поезію, даючи вмілу пунту в кінці, — він уміє надати поезії дня неодноденного сприймання... Мова його поза окремими ялиусами культурна, рима витримана й багата".

Гр. Шенчук (Ю. Шерех)

"Від поезій Бориса Олександрова... віє інтимним спокоєм та м'яким і ніжним естетизмом".

В. Левницький

"Відчуття музики слова у Б. Олександрова чисто вроджене: в його вірші ніколи не стрінете фонічних затемнень (себто накопичення приголосних), ані ризикованих ритмічних варіацій... Якщо Б. Олександрова треба вмістити на літературну полицю, то місце його, за чисто формальними ознаками його лірики — десь поміж Рильським і Сосюрою".

І. Качуровський

"Переклади його вдалі, і найбільш вражає, що в кожному випадку він віддає й ритм (не лише розмір!) оригіналу... Важливо те, що в поета є смак, є ґрунт для дальшої розбудови, є прекрасна співучість та органічне відчуття ритму, що пульсує в нього в крові".

Ю. Клен

"Поезії Олександрова пройняті сумовито рефлексивним тоном. [Вони] наче гімні рідній, покинутій поетом землі... Він уміє згармонізувати сюжет із строфічною будовою і метром. Не дивно, що його "Коліскова", з п'ятивіршовою строфою, мелодійним анапестом і охотною римою, покладена на ноти композитором Григорієм Китаєвим.

...Олександрів — поет нескладної, лаконічної фрази, яка, в суті речі, вимагає багато більшої дисципліни думки й слова, ніж "барокове багатословіє". Простота й лаконічність не зменшує сили мистецького враження, вона радше шліфує слово й витончує емоцію...

Добре володіючи поетичною формою й мистецьким словом, Олександрів цілком правильно взявся за по-

етичні переклади з чужих авторів. Це ділянка, в якій він може зробити для української перекладної літератури дуже багато... Його переклади [подано кілька назв] зачисляємо до кращих перекладів у нашій сучасній літературі.

К. Віда

"...читач бачить добру віршовану форму поезій Б. Олександрова, бачить дбайливе опрацювання кожного рядка за всіма приписами звукомелодики, і може ствердити разом з нами чималу культуру поета".

А. Юрняк

"...в його особі українська поезія має витонченого поета-лірика, співця глибинно-людських почувань, типового представника спізненого неокласицизму".

В. Шелест

"Вірш його музичний, ширий, настроєвий. Є в ньому делікатна тонкість почуття, ніжність і благородність... Його легко читати й вивчати напам'ять, він повністю доходить до читача, сприймається, як власне переживання... Більшість його віршів співзвучні з почуттями й настроями багатьох, вони належать до кращих зразків української лірики... Форма вірша — суворо витримана... Він осяданий у словах. Нічого з його вірша не можна забрати, нічого непотрібного там нема для досягнення рими, що трапляється в дуже відомих поетів. В Олександрова відчувається велику внутрішню спроможність, вдумливість, відповідальність у підході до творчості та органічну самобутність.

М. Гарасевич

ЗМІСТ

Час	ст. 7
Чекання	8
Новорічне	9
Камінь	10
Ніч	11
Коли гнів спалахне	13
Як складати вірші	17
Знову ти. І криштальний вечір	19
Сині зорі — і небо без дна	21
Найкращий вірш	22
Листоноша	23
Мудрець	25
Найгірше — це загинути безслідно	26
Поет на Соловках	27
1933	28
Ой піду, побреду по сліду	29
Старий	30
Ваш лист, хороша Женю	32
Часом це відступає	33
Прощання з князем	34
Спомин про голубиний гомін	35
Той сонет, про який ти питаєш	36
Рано чи пізно це станеться	37
От би рушити в мандри	39
Розмова з панотцем про кохання	40
Ілюзорне	43
Бандурист	44

Рефлексії в осіннє надвечір'я	45
Кредо	47
Чи підеш ти замурена в путь	48
Батьки	49
Кров твоя була дуже червона	50
Кілька кроків, і стежка, і ти	51
На смерть автомеханіка	52
На смерть поета	53
Над морем	54
Все це скорше прийде, ніж здається	56
Спомини	57
Неможливість	58
Як сказати тобі	60
Спізніле	62
Емігрант	63
Березень	65
За минулим сльози не проллю	66

З шпитальних віршів

Якщо одного дня ти не прийдеш	69
День сьогодні такий понурий	70
Вночі, коли у шпиталі не спиться	71
Не те, що біль	72
За все, за все	73

Переклади

Це було в лихоліття (З Ів. Буніна)	77
Ніч (З Ів. Буніна)	78
Уривок (З Ів. Буніна)	79
Вона прийшла з морозу (З Ол. Блока)	81

З "Олександрійських пісень" (За М. Кузьмінім)	82
Ювілейне (З Гашіда Ансарі)	83
Лист (З Антоні Гекта)	84
Я до тебе (З Аластера Ріда)	86
Чекання (З Самара Аттара)	88
Пояснення любови (З Карла Сандборга)	90
Біографічні нотатки до перекладів	91
Літературна критика про Б. Олександрова	95